

1980'den günümüze değişen sanat ortamı ve bağımsız inisiyatifler

– 19 Kasım, 2012

12 Eylül 1980 tarihiyle, Türkiye’de her alanda başlayan değişim süreci, kimilerine kötü günlerin geldiğini düşündürürken, kimileri de bu süreci olumlu değerlendirmekte. Sanat ortamının en eski karakterlerinden Yahşi Baraz; ”Benim görüşüm 1980’den sonra Türkiye’de bir sermaye birikimi, iş adamlarında bir rahatlama oldu. Biz o yıllardan sonra daha rahat bir çalışma temposuna girdik. İlk koleksiyonerler de 1984’ten sonra başladı, sanat ilk defa gerçek anlamda alınır satılır oldu. 1980’ler bu anlamda bir gelişme dönemidir.” sözleriyle dönemin, sanat ortamını daha iyiye taşıdığını vurgulamakta.

1990’larda galeriler daha profesyonelleşerek, belli kavramlar çerçevesinde, küratörlerle çalışmaya başladılar. Bunun yanı sıra, özel sektörün de işin içine girmesiyle, çağdaş sanatın sunulduğu mekanlarda aynı zamanda seminerlerin düzenlendiği, farklı disiplinlerden sunumların da olduğu sanat merkezleri oluşturuldu. Güncel sanat merkezlerinden Borusan Sanat Galerisi, Akbank Sanat Galerisi, Garanti Platform, Siemens Sanat, ilk kurulanlardan.

1980 ve sonrasında çokça tartışılan çağdaş sanat müzeleri ise ancak 2000’lerde kurulmaya başladı. Hala hatırı sayılır bir sayıya ulaşamasa da, birçoğu uluslararası alanda da kendini gösteren çağdaş sanat müzeleri her geçen gün artmakta. Sabancı Müzesi, İstanbul Modern, Pera Müzesi, bunların yanı sıra; Doğançay Müzesi, Proje 4L Elgiz Çağdaş Sanatlar Müzesi, İMOGA Baskı Müzesi Türkiye’deki sanat ortamı için önemli adımlar oldular.

Bağımsız inisiyatifler

Günümüzde müzeler, koleksiyonerler ve galeriler arasında dönen sanat piyasasına alternatif olarak; kar amacı gütmeyen özgür, yenilikçi ve disiplinlerarası etkinliklere imza atan bağımsız inisiyatifler, bir yandan maddi desteksizlikten ötürü zaman zaman mekanlarını terk etmek zorunda kalırlarken, bir yandan da sayısal olarak artış içerisinde. Kimileri ”mekansız” çalışmalarına devam ediyor, kimileri yeni mekanlara taşınıyor, fakat güncel sanata ve sanatçılara öncülük etmeye devam ediyorlar. Daralan, 5533, Oda Projesi, MASA, amberPlatform, Nomad, Kurye, Hafriyat, Hazavuzu, Pasajist, Apartman Projesi, Caravansarai, Galataperform İstanbul’daki sanatçı kolektifi ve bağımsız inisiyatifler arasından sayılabileceklerimizden.

İnisiyatifler arasından Pasajist, Apartman Projesi, 5533 ve amberPlatform üzerine derleme yaparak, inisiyatiflerle ilgili genel bir bakış açısı yakalamaya çalıştık.

Pasajist

Mekan, Ekim 2010 yılında Galatasaray’da Halep Pasajı’nın içinde, Elif Bursalı, Suna Tüfekçibaşı, Zeynep Okyay ve Seçil Yaylalı tarafından kurulmuş. Her disiplinden sanatçının üretimine ”bağımsız görünürlük” alanı oluşturma fikriyle yola çıkmış. Pasajist, sanatçıları kaygılardan arındırarak yaratabilecekleri, işlerini izleyiciyle paylaşabilecekleri aynı zamanda işin en başından itibaren tüm süreçleri kendilerinin yöneteceği bir deneyim sunuyor. Sanatçı işini kendi kuruyor, yerleşimini kendi belirliyor ve izleyiciyle direkt iletişimde oluyor. Ekip, katılımcı projeleri, interaktif sergiler, söyleşiler, ”yıkıcı ve yaratıcı” her girişime yer verdiklerini belirtiyor.

Pasajist ekibi tüm bu güzel adımların ve iyi niyetlerinin sonucunda maddi desteği ise arkadaşlarından, ailelerinden ve izleyicilerinden sağlıyor; kimi elektrik faturasını ödüyor, kimi matkap hediye ediyor kimileriye çevirilerini yapıyorlar.

Apartman Projesi

Apartman Projesi, 1999 yılında sanatçı Selda Asal tarafından, Asmalımescit’te kuruldu. Fakat şimdilerde, bölgedeki rahatsızlıktan ötürü yeni bir mekan arayışındalar. Selda Asal, bir çok kolektif serginin yanı sıra, pek çok genç sanatçının ilk kişisel sergisini açtığı bir mekan olarak misyonunu sürdürmüş olan Apartman Projesi’nin, son 6-7 yılda yeni inisiyatiflerin ve galerilerin açılmasıyla birlikte, sosyal medyayı kullanan workshoplar, yakın coğrafyaya odaklanan çalışmalar, sanatçılara yeni pratikler öneren mobil atölye çalışmaları gibi daha deneysel projelere odaklandığını belirtiyor. Asal’a göre; inisiyatifler, bir yandan genç sanatçıların önünü açarken, bir yandan da kurumsallaşmış sanatçılar için özgürleştikleri bir alan yaratıyor. Fakat Asal’da, fon bulamamanın getirdiği zorluklardan dem vuruyor. Aksine gerekli desteği alarak bağımsızların daha da çoğalmasının, güncel sanat ortamının hareketlenmesini ve yenilenmesini sağlayacağını belirtiyor.

5533

Çağdaş sanatın önde gelen isimlerinden Nancy Atakan ve Volkan Aslan tarafından, 2008 yılında tüm sanat kurumlarından uzak, Unkapanı Manifaturacılar Çarşısı’nda (İMÇ) kuruldu. Kültür sanat etkinliklerinin akış alanından uzak olmalarına rağmen, küçük bütçelerle oluşturdukları projeler ilk günlerinden beri çok ilgi görmüş. Güncel sanatı sergileme, araştırma ve tartışma alanı olarak kurulan 5533’e, 2010 yılında danışman olarak Nazlı Gürlek katılmış. Nancy Atakan, bağımsız inisiyatiflerin, güncel sanatın nefes alıp vermesine katkı sağladığını belirtiyor. Aynı zamanda yüksek bütçelerin döndüğü sanat piyasasında inisiyatifler sayesinde; küçük bütçeyle yaratıcı ve yenilikçi işler yapılabileceğinin, iyi sanat için çok paraya ihtiyaç olmadığını farkına varıldığını ifade ediyor. 5533’ün de Türkiye’deki bağımsızlar ilgili en büyük sıkıntısı, destek verecek kurumların bulunamaması ve aynı zamanda kamusal bir fonun da olmaması.

amberPlatform

Kurum 2007 yılında, Ekmel Ertan, Nafiz Akşehirlioğlu ve Özlem Alkış tarafından ilk amber Sanat ve Teknoloji Festivali’ni gerçekleştirdi. Teknolojinin sanatsal bir ifade aracı olarak etkin kullanılmasına katkı sağlamak, uluslararası alanda çalışanları bir araya getirerek bilgi ve deneyimlerin aktarımını sağlamak amacıyla yola çıkmış. Birçok alanda olduğu gibi sanat piyasası da global bir dünya yaratarak tek bir pazar oluşturmuş durumda. Ekmel Ertan’a göre bağımsız inisiyatifler bu noktada önemli bir role sahip; bağımsızlar olmadan, İstanbul uluslararası çağdaş sanat alanında geldiği noktaya gelemez, sanat piyasası birbirinin aynı bir marketten öteye geçemezdi. AmberPlatform ilk kez 2010 yılında AKB Ajans’tan aldıkları destekle bir mekana yerleşmiş, hem performanslar, konserler gibi etkinlikler düzenlemiş hem de ofis olarak kullanmışlar. Fakat 2010’dan sonra finansal zorluklar sebebiyle, mekandan çıkarak sadece ofis olarak kullandıkları küçük bir yere taşınmışlar. Fakat mekan gerekliliğinden dolayı, en kısa zamanda yine bir çok etkinliği bir arada yapabilecekleri bir yere geçebilmek için projelendirmelerini sürdürüyorlar.

Ayşenil Şenkul

*Kültür Mafyası Dergisi’nin Ekim 2012 tarihli sayısında yayınlanmıştır.